

KONFERENCE URBANSCAPES OSTRAVA 2019

INDUSTRIÁLNÍ MĚSTSKÁ KRAJINA: VÝZVY A BUDOUCNOST

Ve dnech 9.–10. 10. 2019 se v Ostravě v oblasti Dolních Vítkovic uskutečnila konference URBANSCAPES 2019, kterou pořádaly Společnost pro zahrady a krajinářskou tvorbu a Česká asociace pro krajinářskou architekturu. Tématem konference se stala industriální městská krajina.

Úvodní slovo přednesl první den konference **Jan Světlík**, autor vize rozvoje někdejšího brownfieldu Dolních Vítkovic, dnes jedné z nejuznávanějších revitalizovaných památek v Evropě, jež získala označení Evropské kulturní dědictví. Vzpomenul nejen historii oblasti Dolních Vítkovic, ale také vztah Ostravy a industriální městské krajiny.

Začátek konference se nesl v duchu přednášky „*Vize, plány a adaptace města Ostravy na změnu klimatu*“, který uvedl **Petr Birklen**. Představil strategický plán se třemi prioritami a také snahu města získat titul European Green Capital 2020. Zdůraznil také polycentrický vývoj Ostravy a adaptační strategii nejen na dopady zvýšení teplot a nedostatku vody.

Zdeněk Novák v rámci tématu „*Průmyslová výroba a její vliv na kulturní krajinu*“ vysvětloval změnu rázu krajiny, kdy jsou již jen ojedinělé aleje ovocných stromů, a také například to, že se dříve u dálnic vysazovaly okrasné stromy. Vysvětlil, že již od průmyslové revoluce se průmyslová výroba promítá do uspořádání krajiny vlivem železnice a sítě dálnic, úprav vodotečí, a jak se průmyslem nedotčená krajina stává hodnotnou a nakonec je chráněna.

Následně proběhla exkurze po areálu Dolních Vítkovic s komentovanou prohlídkou. K vidění byla nejen vysoká pec č.1 s nástavbou Bolt Tower a prohlídka areálu dolu Hlubina, ale také venkovní zahrada u Velkého světa techniky, který se pyšní 125 m dlouhou zrcadlovou fasádou s více než 1 500 m², ve které se odráží protiklady přírody a oblasti Dolních Vítkovic.

Na exkurzi v odpoledním bloku navázal architekt **Josef Pleskot** o „*proměně krajiny industriální oblasti Dolních Vítkovic*“. Vysvětloval chápání celého areálu, urbanistickou koncepci i nalezení jantarové stezky. V neposlední řadě vyzdvihl i významnost zrcadlové fasády na budově Světa techniky.

Téma „*Industriální městská krajina Ostravy a rozvojový potenciál regionu*“ přednesl **Milan Poledník**. Přiblížil nám pojem krajiny a zdůraznil novou definici dle Evropské úmluvy o krajině. Na konci příspěvku se věnoval sociálním a zdravotním souvislostem se stavem krajiny, zejména životním prostředím, jehož stav je na Ostravsku vnímán negativně.

Z institutu plánování a rozvoje hlavního města Prahy se představil **Karel Slánský**, který mluvil o „*Pražských městských džunglích a jejich skrytém potenciálu*“. Popsal dosud neobjevené, hojně se vyskytující neopečované zelené plochy v Praze, které by měly být zpřístupněny. V návaznosti vznikl katalog tzv. městských džunglí, které v rámci analýzy zaujímají 2,5 % z celkové rozlohy Prahy. Takové plochy jsou potenciálem pro vytvoření rekreačních ploch, doplnění zelené infrastruktury a dalších příležitostí.

Franziska Schoder s „*Územním plánem modrozelené Lipsko 2030*“ ukázala vizi Lipska v budoucích letech. Tento územní plán odpovídá na aktuální vývoj a na současné trendy. Cílem je formulovat ucelenou strategii na ochranu a zlepšení stávajících zelených ploch a na rozvoj nových oblastí.

„*Transformaci města v srdci Porúří*“, konkrétně Essenu představil **Sebastian Schlecht**. Essen získal v roce 2017 titul Zelené město Evropy, což bylo důležitým impulsem pro přeměnu tohoto města. Zdůraznil, že Essen bylo podobné město jako Ostrava, ale odhodláním místních iniciativ a regionálních organizací bylo možné

město přeměnit po úpadku těžkého průmyslu, i když se to zpočátku zdálo neřešitelné.

Po odpolední přestávce následovalo téma „*Ekonomické hodnocení zelené a modré infrastruktury ve městech*“. Hodnocení probíhá podle analýzy CBA – Cost Benefit Analysis. O metodice pro ekonomické hodnocení zelené a modré infrastruktury v lidských sídlech mluvil **Marek Hekrle**, který vysvětlil proces hodnocení zelených střech i vyčíslování sociálních benefitů. Cílem bylo zviditelnit přínosy opatření a ukázat ekonomický argument.

Dalším téma „*Rozvoj pohornické krajiny Karvinska*“ přišlo od **Ludmily Sedlářové, Lukáše Lattenberga a Lukáše Adámka**. Uvedli zpracovanou koncepci rozvoje pohornické krajiny Karvinska do roku 2030. Proběhlo mnoho analýz, například okolí lomu Lazy, kdy je někdy na první pohled těžké rozpoznat hodnotné území. Je zde snaha znovu vytvořit kulturní krajinu. Území je potřeba zprůchodnit, propojit a přilákat sem lidi. Tyto oblasti Karvinska – uzlové body – propojit tzv. energostezkou, otevřením krajiny a řešit areály dolů koordinací a novými inovativními projekty. Bylo také promítnuto video s budoucí vizí oblasti.

„*Linec – město míst*“ vykreslil urbanista **Andreas Kleboth**. Linz má dvě tváře. Společenské město s IT technologiemi a zároveň nejdůležitější průmyslové město Rakouska. Město je producentem 10 % emisí Rakouska. Otázka zněla jasně. Může se Linz transformovat z průmyslového města na turistické-kulturní město? Dnešní průmysl se neslučuje s městem a městským životem. Je potřeba ho transformovat. To v současné době řeší územní plánování města.

„*Voda jako součást cesty za nízkouhlikovou budoucností*“. Tak znělo další téma, které nám objasnila **Eva Neudertová** ze společnosti Skanska. Před-

stavila společnost a její hodnoty a také uvedla zajímavé výsledky průzkumu o vodě a jejím využívání, o globálních problémech a způsobu šetření s vodou. Následně ukázala projekt rezidenčního domu využívající šedou vodu a dešťovou vodu na splachování a připravované a realizované projekty, které se vodou ve městě zabývají.

Zac Tudor s tématem „*Přeměna Sheffieldu ze šedého na zelený*“ vysvětlil minulost města Sheffield, které je třetím největším městem ve Velké Británii, a které bylo výrazně industriálním městem. Povodeň z roku 2007 byla prvotním impulsem pro regeneraci města a spuštění projektu zeleného koridoru dlouhého 1,6 km, který je největším systémem pro nakládání s dešťovými vodami ve Velké Británii. Proces podnítil vytvoření městských parků a posunutí městského okruhu dál od centra. Bylo dosaženo vytvoření tzv. City Garden a také nové strategie pro zdravé prostory a ulice i udržitelné systémy.

Posledním příspěvkem prvního dne konference bylo téma „*Trnitá – nová Brněnská čtvrť*“. Jedná se o transformaci brownfieldu v prostoru mezi stávajícím hlavním nádražím a řekou Svratkou ve velice atraktivní lokalitě přímo navazující na centrum města. Záměr se stal výjimečným procesem spolupráce zástupců samospráv, městských společností, developera s významnými architektonickými ateliéry. Jedná se o unikátní a inovativní řešení spojení zeleně, architektury, nového dopravního řešení a hospodaření s vodou aplikované v českých poměrech. Téma přednesli **Tomáš Ctibor** a **Mark Johnson**.

Závěrem odpoledne proběhla panelová diskuse věnována představeným tématům a problematikám, kde rezonovaly otázky hlavně na zahraniční kolegy z měst Linz, Essen, Lipsko a Sheffield.

Druhý den konference začal přednáškou „*Městské prostory jako strážci historie i komunity*“ kterou přednesl **Walter Hood**. Ten ukázal několik projektů v Oaklandu, San Francisku, Los Angeles a Nashvillu. Mluvil o velmi složité americké historii, která byla výrazně ovlivněna rasovou diskriminací. Jeho

dílo představuje vystavění nových monumentů, památek a venkovních výstav na připomenutí si amerických událostí vždy v černobílých barvách v kontextu etnické problematiky.

Zdeňka Lososová představila téma „*Diverzity rostlinných společenstev v městském prostředí*“. Města jsou nejnovější biotop na zemi. Díky upřednostňování některých rostlin se mohou adaptovat pro zdejší prostředí a městské prostředí se tak stává velmi podobným, čímž se ztrácí ojedinělost měst. Překvapivým zjištěním bylo, že parky mají menší druhovou rozmanitost, než obytná zástavba.

Na tuto přednášku navázal **Petr Pyšek** o „*Nepůvodních rostlinách ve městech: dobrý sluha, ale zlý pán?*“ Nepůvodní druhy byly od roku 1800 velmi intenzivně zavlečeny díky obchodu a transportu hlavně do okolí velkých měst. Města jsou dnes druhově bohatší než nejbližší okolní krajina, to se projevuje patrně od poloviny 20. století. Zdůraznil také střet zájmů, kdy oceňované rostliny jsou ve většině případů invazivními druhy. Nakonec zazněla věta: Lepší nepůvodní diverzita, než žádná.

Téma „*Nesnadné dědictví na hranici kultury a přírody*“ uvedl **Krzysztof M. Rostański** ze Slezské technické univerzity v Polsku. Představil akční plán projektu parku Antoia Soil Heap s novými veřejnými prvky, stezkami a rekreačním potenciálem. Všechny prvky jsou propojeny stezkou a každé místo má svou atmosféru. Ve venkovním prostoru je v současné době důležitá také možnost využití IT technologií, a to především, pokud chceme nalákat mladé lidi.

Po dopolední přestávce se prezentoval **Marcello Modica** z Milána s „*Přeměnou brownfieldů v horských oblastech*“. Výzkum analyzoval přes 150 brownfieldů v alpské oblasti. Přeměna těchto území se stává klíčovým tématem udržitelného rozvoje. Jsou zde řešeny složité environmentální, ekonomické a sociální výzvy. Výzkum ukazuje, že použitím odpovídající strategie lze nalézt hodnotná místní území a infrastrukturu, kterou je potřeba oživit.

„*Až naprší a neuschne – lepší města pro nejistou budoucnost*“. Tak znělo

téma, které uvedl **Peter Bednár**. Památná věta jeho přednášky zní: „*Pokud nám opravdu záleží na přírodě, měli bychom od ní bydlet co nejdál*“. Na začátku uvedl vztahy mezi výstavbou budov, ulic a města. Posléze popsal koloběh vody, kdy jsme celá tisíciletí měli snahu udržet dešťovou vodu venku, ale v posledních 20 letech se snažíme o opak, a to udržet alespoň část dešťových srážek na pozemku. Ukázal příklad Arkansasu, který umí úspěšně hospodařit s vodou ve městě a další příklady proměny městského prostoru s dostatkem zeleně, která efektivně využívá dešťovou vodu.

Jiří Karnecki z Magistrátu hlavního města Prahy uvedl „*Revitalizační a protipovodňové úpravy Rokytky*“. Představil Rokytku jako jeden z nejdelších pražských potoků s délkou 37,5 km. Část byla řešena soukromým investorem. Bylo přistoupeno k rozmezování Rokytky pomocí kamenných vestaveb byly vytvořeny nové rybníky i nové koryto na přilehlých loukách s cyklostezkou a sadem. V revitalizovaném úseku bylo řešeno i ukládání říčního dřeva, vytvoření stěny pro lednáčky, broukoviště a ostrůvky k rozčlenění koryta. Docílilo se tak vytvoření přírodních blízkých opatření, ve kterých se v dalších připravovaných úsecích Rokytky bude pokračovat.

Poslední příspěvek dopoledního bloku se nesl v duchu „*Politiky řeky*“. Téma představili **Martin Kloda** a **Josef Smutný**. Řeka je v dnešní době vnímána spíše negativně, jako zdroj problémů a strachu, bariéra a hranice. Z opačného pohledu ji můžeme vnímat jako cestu nebo zdroj obživy. Přednáška se zabývala vztahem k vodě, vztahem k řece a různými přístupy. Přístup je důležitý a Ostrava je k řece otočena zády. Je potřeba to změnit, respektovat řeku, neboť politika řeky je nekompromisní. Na závěr byly zobrazeny příklady strategie proměny řek ze světových měst.

Po obědové přestávce byly představeny „*Vodní cesty v přeměně – od těžby k vodní krajině centrálního Německa*“ od **Susan Wünsche**. Ta je projektovou manažerkou World Canals Conference, která se tentokrát bude konat

20.–24. 9. 2020 v Lipsku. V okolí Lipska jsou uhelné doły, které byly přetvořeny. Byla vytvořena nová místa pro rekreaci. Také vznikl projekt nové- ho přístavu v Lipsku.

Kent Fridell s tématem „*Modro-zele- no-šedé systémy pro zdravá a klimatic- ky odolná města*“ mluvil o prostředí, ve kterém zeleň roste. O prostředí, kte- ré chceme dostat do městského prosto- ru a zachytávat tak dešťovou vodu. Zá- sadně může v tomto problému pomoci změna frakce materiálu zeminy. Schop- nost retence takového prostředí je pak násobně větší. Efektem však nebude jen zadržení vody, ale i snížení teploty prostředí a energetické náročnosti.

Podobné téma s názvem „*Modrozelená infrastruktura v Praze*“ uvedla **Martina Forejtová**. Prezentovala čty- ři projekty. Park v Praze ve složitém a svažitém terénu, kde byly využity průlehy a zasakovací objekty. Projekt stromořadí na Vinohradské ulici a na- vazující koncept obnovy ulice Jana Želivského jako nového městského bulváru. Posledním projektem byl předprostor nádraží Libeň.

O vodě a zelené infrastruktuře mluvili i **Karl Grimm**, **Daniel Zimmermann** a **Stefan Schmidt**, kteří ve své před- nášce „*Princip Sponge City použitý*

pro stromy v Rakousku“ uvedli, že ze- lená infrastruktura je vizí budoucnosti pro naše města. Základním principem systému zvanému „*Sponge City*“ je práce s dešťovými srážkami. Dále snaha odstraňovat zasolování posypou- vou solí a kontaminaci vody ve městě. Díky zadržování vody přímo v ulicích, tedy na místě, kam srážky dopadnou, se voda lépe dostane ke kořenům stro- mů a bude působit přímo u zdroje.

Z řad dopravních inženýrů se představil **Květoslav Syrový**. Jeho téma „*Mod- rozelená dopravní infrastruktura – re- alita nebo utopie?*“ bylo zajímavým pohledem na danou problematiku. Až poslední roky se i neodborná širší ve- řejnost zajímá o to, jak hospodařit s vo- dou. Orgány reagují zpravidla jen na vi- ditelné škody. Je důležité rozlišovat mezi dopravou a mobilitou. Rozlišení přímých a nepřímých důsledků a opat- ření je důležité. Představil dopravní ře- šení v územní studii Praha Libuš, kde se chystá trasa tramvaje i stanice metra D. Závěrem bylo zdůraznění, že je po- třeba intenzivnější mezioborová spolu- práce a komunikace k veřejnosti.

Poslední příspěvek této dvoudenní kon- ference byl na téma „*Umění integrace modrozelené – pro zdravá, klimaticky odolná města*“ od interdisciplinárního plánovače a urbanisty **Herberta Drei-**

seitla označovaného také jako „mezi- národního doyena krajinářského de- signu s vodou“. Úvod jeho slova se nesl v duchu vnímání vody, její důle- žitosti a práce s ní. Je potřeba práce s vodou v každém měřítku, ať už se jedná o zahradu nebo svět. Mluvil také o extrémním počasí a o silně znečiš- těném vzduchu. Je potřeba transfor- movat prostory tak, abychom využi- li aktuální podmínky. Začít využívat městské prostory tak, aby byly přizpů- sobeny jak pro suché, tak i deštivé ob- dobí. Každý malý projekt je důležitý a je potřeba všechny propojovat a zno- vu spojit mladé generace s přírodou, jelikož někteří netuší, co vlastně zna- mená. Závěrem promítnul mnoho pro- jektů, které již po světě fungují a umí reagovat na aktuální potřeby.

Nechyběla ani panelová diskuse na zá- věr, která strhla publikum do dlouhé debaty. Na konferenci zazněla zajíma- vá témata, často velmi silná a inspira- jící, ze kterých si každý účastník od- nesl kus zkušeností. Závěrečné slovo pronesla organizátorka **Jana Pyšková**, předsedkyně České asociace pro kraji- nářskou architekturu.

*Bc. Jakub Kotrla
Ústav územního rozvoje*